

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV102
VT05
Handledare: Annica Kronsell

Det hegemoniska förtrycket

Ursprungsbefolkningar/nybyggarsamhällen - en kritisk
diskussion om medborgarskapet

Anna Niska
Johanna Schmidt

Abstract

Många av världens ursprungsbefolkningar lever i nybyggarsamhällen, där deras situation präglas av en social marginalisering och tyngs av sociala problem. För att kunna ge ett bidrag och ökad förståelse kring denna problematik är studien utformad som en kritisk diskussion kring medborgarskapet. Det statliga medborgarskapet är centralt, eftersom det definierar vilka individer och kollektiv som inkluderas respektive exkluderas i en politisk gemenskaps specifika rättigheter och skyldigheter. Trots ett inkluderande i det formella medborgarskapet, har ursprungsbefolkningarna dock haft svårigheter att ta del utav dessa rättigheter. Medborgarskapet vilar på en konstruktion som utformats efter det hegemoniska nybyggarkollektivets värderingar. Studien argumenterar för att detta kan ses som en bidragande orsak till ursprungsbefolkningarnas svårigheter att ta del utav medborgarskapets olika rättigheter och skyldigheter, vilket i sin tur är en utav många bidragande orsaker till fortsatt marginalisering och sociala problem.

Nyckelord: ursprungsbefolkningar, sociala marginalisering, medborgarskap, kritisk diskussion, konstruktion

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	4
1.1 PROBLEMFÖRMULERING OCH SYFTE	4
1.2 METOD, TEORI OCH MATERIAL	5
1.3 DISPOSITION	7
2 EMPIRI	9
2.1 URSPRUNGSBEFOLKNINGARNAS MARGINALISERING.....	9
3 TEORETISKT RAMVERK	11
3.1 INLEDANDE ORD OM MEDBORGARSKAPETS OJÄMLIKHET.....	11
3.1.1 <i>Idéer om medborgarskapets olika element</i>	12
3.1.2 <i>Nationalistiska idéer har påverkat medborgarskapet</i>	13
3.1.3 <i>Föreställda gemenskaper vilar på en dynamik</i>	14
3.1.4 <i>Individer och kollektiv har olika positioner inom samhället</i>	15
4 ANALYS	17
4.1 MEDBORGARSKAPETS OJÄMLIKA STRUKTUR	17
4.2 MEDBORGARSKAPET ÄR PRÄGLAT AV HEGEMONIN	18
4.2.1 <i>Statlig kontroll skapar tolkningsföreträde</i>	18
4.2.2 <i>Nationalismen skapar utestängande mekanismer</i>	19
4.2.3 <i>Maktrelationer på statlig nivå påverkar sociala relationer</i>	20
4.3 "DEN ANDRE", EN ORSAK TILL MARGINALISERING	22
4.4 MINORITETER OCH DEMOKRATI.....	24
4.4.1 <i>Problematiskt att erkänna minoriteter i nationsbygganden</i>	24
4.4.1 <i>Aktivt/passivt medborgarskap i konsoliderade demokratier</i>	25
5 SLUTDISKUSSION	26
6 REFERENSLISTA	28
6.1 INTERNET.....	28

1 Inledning

Utanför universitets dörrar och teoretisk litteratur, har en fråga vuxit fram i den verklighet som mötte oss på våra resor genom Australien och Nya Zeeland. I dessa länder observerade vi att ländernas ursprungsbefolkning, aboriginer i Australien och maorier i Nya Zeeland, inte verkade delaktiga i det australiensiska och nya zeeländska samhällets kultur och normsystem. Vi tycktes oss märka sociala problem samt social marginalisering hos dessa grupper. Vår diskussion har fortsatt sedan resans slut och har utvecklades till att inkludera bl.a. inuiter och indianer i Canada, de svarta i Sydafrika och grönlänningarna i det danska Riksfællesskapet. Vi befann oss på andra sidan jorden, långt borta från vårt hemland, när vi reagerade på vad vi uppfattade som tendenser av social marginalisering och utsatthet hos ursprungsbefolkningar. Idag har vår diskussion om ursprungsbefolkningars utsatta position i samhället, även kommit till att innefatta samerna i vårt eget land Sverige.

Inom många ursprungsbefolkningar existerar social marginalisering och sociala missförhållanden som t.ex. hög arbetslöshet, kriminalitet, sämre hälsotillstånd och utbildnings möjligheter än den gängse medborgaren (Ratcliffe 1994 s.77). Ända fram till slutet av 1960-talet omfattades ursprungsbefolkningarna en väldigt tydlig marginaliserad position inom nybyggarsamhällena. Detta tog sig t.ex. i uttryck i att många ursprungsbefolkningar exkluderades från att erhålla ett formellt medborgarskap och placerades således i en statslös position. Under 1960-talets senare hälft har det skett en markant positiv policyförändring, där många ursprungsbefolkningar erhållit ett formellt medborgarskap och därmed slutat att existera som statslösa. Trots policyförändringar och ett formellt inkluderande i det statliga medlemskapet, existerar det dock fortfarande sociala problemen bland många ursprungsbefolkningar. I vårt arbete vill vi synliggöra att det finns en utsatthet bland ursprungsbefolkningarna som både sträcker sig över kontexter av tid och rum. I vår uppsats kommer vi att föra en kritisk diskussion kring medborgarskapet för att kunna ge ett bidrag och en ökad förståelse för ursprungsbefolkningarnas utsatthet.

1.1 Problemformulering och syfte

Vi väljer att ge medborgarskapet en central position i vårt arbete, därför att medborgarskapet definierar vilka individer och kollektiv som inkluderas respektive exkluderas i det statliga medlemskapet. Individer innefattas av medborgarskapets

rättigheter och skyldigheter genom ett medlemskap i staten. Detta innebär att medborgarskapet representerar en legal- och politiskstatus, som kan delas av individer och grupper med olika nationella identiteter (Hague, Harrop 2004 s.11). I teorin är det statliga medborgarskapet ett inkluderande medlemskap som syftar till att principiellt alla individer oavsett nationalitet, ursprung och kultur kan innefattas av ett medlemskap i det statliga kollektivet (Yuval-Davis 1997 s.23f). På så sätt skulle medborgarskapet kunna fungera som ett förenande element för grupper som tillhör olika nationaliteter. Genom vår uppsats vill vi synliggöra att verkligheten ofta ser annorlunda ut. De flesta ursprungsbefolkningar lever i samhällen där relationen mellan staten och nationen är sammanlänkade vilket också har påverkat medborgarskapet.

Innanför universitetets dörrar och med obegränsade mängder av teoretisk litteratur, kunde vi tackla våra tankar och få en inomvetenskaplig infallsvinkel på vårt problem. Vårt ”puzzle” utvecklades till följande syfte med uppsatsen som också är vår problemformulering. Vi vill göra en kritisk diskussion kring medborgarskapet för att synliggöra hur medborgarskapet vilar på en ojämlik och diskriminerande struktur som drabbat ursprungsbefolkningar. Vårt syfte är att uppmärksamma och att argumentera för att det finns utestängande mekanismer i medborgarskapet, som kan vara en utav många faktorer som har bidragit till att skapa och bibehålla ursprungsbefolkningens marginaliserade position. Vi ämnar inte ge en fullkomlig bild av hur den sociala marginaliseringen tar sig i uttryck eller ge en fulländad förklaring till dess uppkomst. Istället vill vi visa att det finns en dynamik i konstruktionen av kollektiv, stat och nation vilket också kommer att påverka medborgarskapets utformning.

1.2 Metod, teori och material

Vår uppsats är främst en teoretisk studie, där vi för en kritisk diskussion om medborgarskapet. För att kunna göra detta har vi byggt upp ett teoretiskt ramverk som främst utgörs av tre teoretiker och som ligger till grund för vår kritiska diskussion. I uppsatsens teoridel presenteras viktiga teoretiska verktyg från Marshall, Anderson och Yuval-Davis. Således kommer uppsatsen att utgöra en teorianvändande studie, där vi med hjälp av det teoretiska ramverket försöker få en ökad förståelse och inomvetenskaplig infallsvinkel av ursprungsbefolkningars marginaliserade position inom nybyggarsamhällena. Huvuddelen av uppsatsen består av analysdelen, där vi med hjälp av det teoretiska ramverket för en kritisk diskussion om medborgarskapet. Genom vår analys vill vi synliggöra medborgarskapets ojämlika och diskriminerande struktur, samt påvisa att

medborgarskapet vilar på en dynamik som förändras med att den samhälliga diskursen omskapas.

Marshall ger oss teoretiska verktyg som visar på att ett medborgarskap inte enbart kan betraktas utifrån politiska rättigheter (Marshall, Bottomore 1992 s.8). Därmed synliggörs att medborgarskapet måste betraktas utifrån flera olika element och rättigheter. Marshall menar att medborgarskapet måste omfattas av ett fullvärdigt medlemskap i ett kollektiv för att det ska vara verkningsfullt (Marshall, Bottomore s.18). Vidare ger Marshall oss verktyg som belyser hur viktig status är för medborgarskapets utövande. Marshalls analys av medborgarskapet grundar sig på det engelska klasssystemet, vilket innebär att främst klassdimensionen problematiseras. Betydelsefulla variabler som genus, etnicitet och ursprung, som vi menar påverkar individers och kollektivs status uppmärksammas inte i Marshalls analys. Svagheten i Marshalls teori är att det dynamiska förhållandet mellan stat och nation samt individer och kollektiv inte uppmärksammas. För att kunna utveckla vår kritiska diskussion och vetenskapligt argumentera för konstruktionen i medborgarskapet samt att visa hur detta skapar utestängande mekanismer, utvecklar vi Marshalls resonemang med hjälp av Anderson och Yuval-Davis.

Andersons teori synliggör hur nationer och olika nationaliteter består av föreställda gemenskaper som vilar på en dynamisk konstruktion (Anderson 1991 s.6f, 145). Syftet med att uppmärksamma Andersons teori om föreställda gemenskaper, är att vi kan använda detta resonemang för att belysa hur utestängande mekanismer skapas i konstruktionen av medborgarskapet. Således fördjupar vi Marshalls teori, genom att visa på att konstruktionen av kollektiv och gemenskaper har påverkats av nationalistiska idéer, som varit med att utforma ramarna för vilka individer och kollektiv som åtnjuter ett fullvärdigt medlemskap. Anderson diskuterar dock inte hur den föreställda nationella gemenskapen skapar olika förutsättningar för individer och kollektiv i den statliga gemenskapen. Yuval-Davis hjälper oss att få en djupare förståelse för denna aspekt. Hon utvecklar Marshalls klassperspektiv genom synliggörandet att variabler som etnicitet, genus, religion, kultur, etc. kommer att påverka individers och kollektivs position i samhället (1997 s.91). Yuval-Davis synliggör att maktstrukturer verkar inom dessa kollektiv och att kollektiven har olika positioner mot varandra och staten (ibid). Yuval-Davis teori grundar sig främst på genusdimensioner, men vi väljer att applicera hennes resonemang om kvinnans underordnade position i samhället på ursprungsbefolkningarna. Yuval-Davis visar hur kvinnan har kommit att utgöra en form av "den andre" (1997 s.47). Vi menar att detta även går att applicera på ursprungsbefolkningarna, som vi också anser har kommit att utgöra en form av "den andre". Givetvis kan det uppstå problem med att använda teorier på detta sätt. Samtidigt har detta hjälpt oss att försöka skapa en förståelse för ursprungsbefolkningarnas marginaliserade position, genom användandet av det teoretiska ramverket. Genom Yuval-Davis teori kan vi styrka vårt argument om att det inom varje samhälle finns en hegemonisk grupp som dominerar diskursen, normskapandet, kulturen och de värden som samhället ska vila på (1997 s.44). I

vår uppsats för vi resonemanget om att nybyggarkollektivet utgörs av denna hegemoniska grupp. Med nybyggarsamhällen avser vi samhällen som européer har slagit sig ned i och erövrat och där dess ättlingar har fortsatt att utöva politisk dominans (Stasiulis, Yuval-Davis 1995 s.3). Vi vill understryka att det hegemoniska kollektivets tolkningsföreträdare kommer att påverka medborgarskapets utformning.

Vår problemformulering grundar sig på ett samhällsligt uppkommet problem, där våra iakttagelser om maorier, aboriginer och grönländare har utgjort vårt empiriska primärmaterial. För att få en vetenskaplig infallsvinkel på våra empiriska iakttagelser om ursprungsbefolkningars marginalisering och sociala problem, har vi använt oss av sekundärmaterial. Vi har läst in oss på facklitteratur som har behandlat detta fenomen och som presenteras närmare i kapitel 2. Nationalencyklopedin (NE) har utgjort vår främsta källa och bygger upp detta kapitel. Vi anser att denna källa är tillförlitlig samt ses som en auktoritet i vetenskapliga sammanhang. NE uppmärksammar många ursprungsbefolkningars utsatta och marginaliserade position, det som dock förvånade oss var att samernas utsatta situation inte problematiserades. Snarare beskrevs de positiva policyförändringar som skett sedan 1970-talet i och med en ökad etnisk självkänsla och majoritetssamhällets vidgade kulturpolitiska syn (NE.se:s hemsida 05.11.25, Samer, Samiska institutionen).

Vidare vill vi uppmärksamma läsaren på att ursprungskollektiven såväl som nybyggarkollektiven inte utgör en homogen grupp. I alla kollektiv fluktuerar maktstrukturer som påverkas av genus, klass, etnicitet, ålder, religion, ursprung etc., som även kommer att påverka individers och kollektivs medborgarskap (Yuval-Davis 1997 s.91). För att kunna göra en analys av ursprungsbefolkningarnas utsatta position, har det dock varit nödvändigt att använda termerna ursprungsbefolkningar/nybyggarkollektiv som om de vore en homogen grupp. Vi vill även betona att vi inte tar något ställningstagande till om ursprungsbefolkningen bör bli en fullvärdig medlem i det nationella kollektivet. Vi vill belysa att när ett dominerande nationellt kollektivs gränser sammanlänkas med de statliga gränserna, kan utestängande mekanismer uppstå mot kollektiv som inte dikterar de hegemoniska värdena, normerna och kulturen inom det specifika området.

1.3 Disposition

Uppsatsen är utformad på följande sätt. I kapitel 2 *Empiri*, kommer vi att redogöra för den empiri och fakta som ligger till grund för vårt resonemang om

ursprungsbefolkningarnas marginaliserade position i nybyggarsamhällena. I detta kapitel definieras begreppet ursprungsbefolkning samt vad vi avser med sociala problem och marginalisering. I kapitel 3 *Teoretiskt ramverk*, presenteras viktiga teoretiska verktyg som har legat till grund för vår analys. Här problematiserar vi begrepp som medborgarskap, stat, nation och gemenskaper, för att ge en ökad förståelse för hur dessa konstruktioner ger individer och kollektiv olika förutsättningar för att kunna ta del av medborgarskapet. I Kapitel 4 *Analys*, använder vi oss av det teoretiska ramverket och för en kritisk diskussion kring medborgarskapet, för att belysa att utestängande mekanismer skapas i dess konstruktion. Här synliggörs att medborgarskapet vilar på en ojämlig, diskriminerande och dynamisk struktur, som påverkas av förhållandet mellan stat, nation och av det hegemoniska kollektivets normer, värderingar, kultur och traditioner etc. Kapitel 5 utgörs av *Slutdiskussion*, här avrundas uppsatsen genom en kort beskrivning av den kritiska diskussionens viktigaste delar.

2 Empiri

2.1 Ursprungsbefolkningarnas marginalisering

Redan från början är det viktigt att redogöra för definitionen av vad en ursprungsbefolkning omfattas av. I NE är definitionen följande:

”Ursprungsbefolkning, urbefolkningar, urinvånare, ättlingar till de första mänskliga invånarna i ett visst geografiskt område. I de världsdelar som befolkades relativt sent, dvs. Oceanien och Amerika, utgörs ursprungsbefolkningarna av alla de folk som fanns i områden före européernas ankomst - såsom australier, maorier, polynesier, indianer och inuiter. (...) I Afrika räknas pygméerna och khoisanfolken till ursprungsbefolkningen, medan det i Europa främst är samerna och vissa sibiriska folk som gör anspråk på denna benämning (NE.se:s hemsida, Ursprungsbefolkning)”.

Det är också i denna bemärkelse som vi kommer att använda oss av begreppet. Det är dock viktigt att ha i åtanke att ursprungsbefolkningarna inte utgörs av en homogen grupp.

Flera ursprungsbefolkningar inkluderades sent i det formella medborgarskapet. Exempel på detta är aboriginerna i Australien 1967 (Ratcliffe 1994 s.70f), maorierna i Nya Zeeland kring 1970 (NE.se:s hemsida 05.11.25, Nya Zeeland, Statsskick och politik) samt grönländerna i det danska Riksfællesskapet 1953 (NE.se:s hemsida 05.11.25, Grönland, Statsskick och politik) och de svarta i Sydafrika 1994 (NE.se:s hemsida 05.11.25, Sydafrika, Statsskick och politik). Under 1960 och 70-talet sker tydliga policyförändringar mot de flesta av världens ursprungsbefolkningar där en s.k. etnisk väckelse har bidragit till en ökad acceptans för etniska minoriteter. Denna policyförändring har inneburit en förstärkning av minoriteternas etniska identiteter och erkännande i det nationella kollektivet. (NE.se:s hemsida 05.11.25, Sverige, Etniska minoriteter).

Sedan 1970-talet har ursprungsbefolkningarnas situation blivit en global kulturpolitisk fråga och deras intressen förespråkas genom organisationer som Ursprungsbefolkningarnas världsråd, World Council of Indigenous People (NE.se:s hemsida 05.11.25, ursprungsbefolkning). Under denna period har ursprungsbefolkningarnas marginaliserade position uppmärksamats och

nybyggarsamhällena har vidgat sin kulturpluralistiska syn. Bl.a. har samerna i vårt eget land framträtt med en ökad etnisk självkänsla, som bl.a. tagit sig i uttryck i en strävan att skapa egna institutioner. Denna utveckling och förändring har underlättats av en parallell utveckling inom majoritetssamhällena, där internationella strömningar har lett till en ökad acceptans för etniska minoriteter (NE.se:s hemsida 05.11.25, Samer, Samiska institutioner).

Inom många ursprungsbefolkningar existerar sociala missförhållanden och social marginalisering. Att ursprungsbefolkningar i olika länder marginaliserats och missgynnats, kan påvisas genom tydliga variabler. En av många som uppmärksammar denna problematik är Ratcliffe. Han har främst Aboriginerna i Australien som fokusgrupp, men vi resonerar att detta också går att koppla till andra ursprungsbefolkningar. Ratcliffe uppmärksammar att aboriginerna är drabbade av hög arbetslöshet, sämre hälsotillstånd, hög kriminalitet och sämre utbildningsmöjligheter, än den gängse australiska medborgaren (Ratcliffe 1994 s.77). I NE framgår att Ratcliffes analys av aboriginernas marginaliserade samhällsposition och många sociala problem, även går att applicera på många andra ursprungsbefolkningar. I NE rubriceras bl.a. grönländarnas marginaliserade samhällsposition och svåra sociala förhållanden på Grönland så här:

”Den snabba samhällsutveckling som skett under 1900-talets senare hälft har slagit sönder gamla kulturmönster och lett till allvarliga sociala problem. Stora insatser görs idag för att komma tillrätta med den höga alkoholkonsumtionen, de många självmorden och den sociala utslagningen (NE.se:s hemsida 05.11.25, Grönland, Sociala förhållanden)”.

Samma fenomen återfinns i Canada där "native people" utgör det kanadensiska samhällets lägsta socioekonomiska skikt (NE.se:s hemsida 05.11.25, Canada, Etnografi). Indianer och inuiter har sämre hälsa än medel kanadensaren och har högre frekvens av sociala problem som alkoholism, arbetslöshet och kriminalitet (NE.se:s hemsida 05.11.25, Canada, Sociala förhållanden). Sydafrika är ett annat exempel. Ännu i början av 1990-talet karaktäriserades situationen i Sydafrika av två samhällen i en nation, där den vita minoriteten åtnjöt i-landsvillkor, medan den icke-vita majoriteten levde under u-landsförhållanden. För den afrikanska befolkningen var tillgången till utbildning, hälsovård, arbete och bostäder särskilt dålig på landsbygden, och i storstadsområdena var afrikanska kvinnor och ungdomar mer underprivilegerade än andra. Dessa kärva förhållanden har bidragit till en kraftigt ökad kriminalitet (NE.se:s hemsida 05.11.25, Sydafrika, Sociala förhållanden).

Denna empiri ligger till grund för vår kritiska diskussion om medborgarskapets ojämlika och diskriminerande struktur. Vi anser att det som beskrivs i NE är illustrerande exempel som klagör att ursprungsbefolkningar världen över lever i en marginaliserad position och tyngs av många sociala problem.

3 Teoretiskt ramverk

3.1 Inledande ord om medborgarskapets ojämlikhet

Som tidigare uppmärksammats definierar medborgarskapet vilka individer och kollektiv som inkluderas respektive exkluderas i det statliga medlemskapet. Medlemmarna omfattas av specifika medborgerliga rättigheter och skyldigheter och medborgarskapet representerar en legal- och politiskstatus, som kan delas av individer och grupper med olika nationella identiteter (Hague, Harrop 2004 s.11). I teorin skulle medborgarskapet kunna fungera som ett förenande element för grupper med olika nationaliteter och ursprung, därför att medborgarskapet syftar till ett statligt medlemskap och inte ett nationellt (Yuval-Davis 1997 s.23f). Vi menar dock att många ursprungsbefolkningar lever i länder där stat och nation är sammanlänkade och har ett nära förhållande. Den nationalstatliga karaktären kommer till uttryck i form av att en dominerande nationalitet integrerat sina värden, normer, värderingar, kultur, tradition, språk, religion etc. i det politiska kollektivet staten (Hague, Harrop 2004 s.11). För att problematisera och synliggöra medborgarskapets ojämlika och diskriminerande struktur samt dynamiken i dess konstruktion, kommer vi att bygga upp ett teoretiskt ramverk med hjälp av teoretikerna Marshall, Anderson och Yuval-Davis. Vi vill föra en kritisk diskussion som kastar ljus över hur medborgarskapets struktur vilar på en föreställd och dynamisk gemenskap, som definierar vilka individer och kollektiv som inkluderas respektive exkluderas i medlemskapet. Vi vill även lyfta fram att trots ett inkluderande i det formella medborgarskapet, finns det många andra faktorer som påverkar individer och kollektivs medborgarskap. Etnicitet, genus, religion, tradition, sedvanor, språk, klass, status etc., kommer att påverka individens position inom det kollektiv denna tillhör, men även olika kollektiv har olika positioner gentemot staten. Vi vill åskådliggöra att det är en skillnad i att inkluderas i ett formellt medborgarskap och att innefattas av ett fullvärdigt medlemskap i ett kollektiv. Vi är medvetna om att Marshall, Anderson och Yuval-Davis inte ger oss en komplett och fulländad bild av problematiken kring medborgarskapet. Dock anser vi att en kombination av dessa teoretiker ger oss verktyg, till att kritiskt granska och få en fördjupad förståelse för medborgarskapets komplexitet.

3.1.1 Idéer om medborgarskapets olika element

En utav de mest inflytelserika och mest omdebatterade bidragen till diskussionen om medborgarskapet är troligen T.H. Marshalls *Citizenship and social class*. Marshalls teori är intressant och ett viktigt bidrag, eftersom det visar att medborgarskapet inte bara kan betraktas utifrån formella lagar om rättigheter och skyldigheter. Medborgarskapet rymmer så mycket mer och måste därmed betraktas och analyseras utifrån andra dimensioner. Marshall delar in medborgarskapet i tre element som han kallar civila, politiska och sociala rättigheter (Marshall, Bottomore 1992 s.8). Civila rättigheter speglar rättstatens framväxt från 1700-talet och framåt och omfattas av äganderätt, religionsfrihet, yttrandefrihet, rätten att uttrycka sig fritt i skrift samt likhet inför lagen. Politiska rättigheter utgör det andra elementet och dessa rättigheter utformades under den period från 1800-talet och framåt, som motsvarar den demokratiska statens framväxt. Till politiska rättigheter hör organisationsfrihet, rätten att medverka aktivt i politiken både som väljare i form av den allmänna rösträtten samt rätten till att kandidera till politiska uppdrag. Sociala rättigheter utgör det tredje elementet och är en produkt av välfärdsstatens framväxt under 1900-talet. Sociala rättigheter omfattas av allt från ekonomisk välfärd och säkerhet, till rätten att leva som en civiliserad enligt existerande samhällsnormer. Enligt Marshall omfattas detta av exempelvis rätten till sjukvård, utbildning, social försäkring och pension (Marshall, Bottomore 1992 s.8f).

Dessa tre element, eller rättigheter kom att utgöra grundpelarna i det som Marshall benämnde som ett fullvärdigt medborgarskap i ett kollektiv. Marshall definierar ett fullvärdigt medborgarskap i ett kollektiv som:

”(...) a status bestowed on those who are full members of a community.

(Marshall, Bottomore 1992 s.18).”

Ett fullvärdigt medborgarskap innebär därmed att individen omfattas av alla tre element dvs. civila, politiska och sociala rättigheter. Det finns dock inte någon universell princip som reglerar de medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna, utan de baseras på olika idéer, föreställningar och värderingar som tar sig i uttryck i medborgarskapet (ibid.). Medborgarskapet fungerar därmed som en institution som vittnar om de samhälliga idealen och som är under ständig utveckling. Således menar Marshall att samhället skapar en bild om vad som omfattas av det ideala medborgarskapet och som dikterar villkoren för vad som är gällande, både gällande individens rättigheter samt skyldigheter mot den kollektiva gemenskapen (ibid.). Vidare anser Marshall att individens medborgarskap är påverkat av dess erhållna status (Marshall, Bottomore 1992 s.33). Trots att Marshalls analys baseras på det engelska klass systemets ojämlika struktur, menar vi att detta resonemang kan appliceras på diskussionen om medborgarskapets ojämlika och diskriminerande struktur, som bl.a. drabbat ursprungsbefolkningarna. Precis som Marshall menade

då han beskrev hur arbetar klassen exkluderades från ett fullvärdigt medborgarskap, så menar vi att många ursprungsbefolkningar trots ett formellt medborgarskap, ändå omfattas av en diskriminering och åtnjuter därmed inte ett fullvärdigt medlemskap i den statliga gemenskapen. Att inte inkluderas i ett fullvärdigt medborgarskap får konsekvenser på andra områden.

3.1.2 Nationalistiska idéer har påverkat medborgarskapet

Som tidigare påpekats är medborgarskapet ett statligt medlemskap. Staten har dock ofta en nära relation till nationen (Hague, Harrop 2004 s.11), vilket innebär att medborgarskapet också präglas av de idéer och konstruktioner som rör den specifika nationen. Det är svårt att definiera, förklara och analysera begrepp som anknyter till idéer kring nationen. Det finns många olika definitioner som på olika sätt uppmärksammar innebörden av t.ex. nation, nationalitet och nationalism (Anderson 1991 s.3). Guiebernau menar att en nation består av en grupp individer som formar och skapar ett kollektiv, genom att dela gemensamma kulturella värden. Det nationella kollektivet realiseras genom ett klart avgränsat område och att kollektivet har ett gemensamt förflutet samt skapar gemensamma projekt om framtiden. En nation har även krav om ett självstyrande (Hague, Harrop 2004 s.9). Trots att definitionen av begrepp som relaterar till nationen, vilar på en omdiskuterad tradition, erhåller ändå tankarna kring nation och nationalism universell legitimitet (Andersson 1991 s.3). Sedan skapandet av Nationernas Förbund har nationalstaten varit den legitima internationella normen och efter andra världskriget implementerades den nationella hegemoniska normen fullt ut (Andersson 1991 s.113). Det internationella samfundets struktur har även bidragit till en diskriminerande uppbyggnad, där västvärldens normer och värden utgjort den hegemoniska ordningen (Ibid.).

Andersson belyser att de länder som domineras av en nationalitet som har ett framträdande inflytande både i politisk samt numerär bemärkelse, kan beskrivas som en nationalstat (Hague 2004 s.10f). Nationalismen syftar till att bygga en enhetlig och homogen stat där politiska och nationella enheter sammanfaller (Ibid). För att få en förståelse till varför medborgarskapets struktur verkat diskriminerande och utestängande på ursprungsbefolkningar, är det viktigt att belysa att idéer kring nationalism varit en viktig faktor som påverkar medborgarskapets utformning. Många ursprungsbefolkningar lever i nybyggarsamhällen där nybyggarkollektivet har haft och fortfarande har, ett starkt inflytande över både det politiska samt sociala livet. Vi menar att medborgarskapet påverkats och dikterats av hur gemenskaper och kollektiv konstruerats. Konstruktionen av staten, nationen och medborgarskapet har påverkats av nationalismens idéer och i denna konstruktion har utestängande mekanismer skapats mot både individer och kollektiv.

Nationalismen är en betydelsefull ideologi som under 1900-talet skapat doktrinen om att nationer och dess medlemmar är berättigade till självstyre (Hague, Harrop 2004 s.10). Därmed blir också medborgarskapets utformning en viktig beståndsdel i idéerna om den specifika nationen och staten. Marshall problematiserar inte att medlemskapet i ett kollektiv bygger på gemenskaper som är skapade och konstruerade och därför använder vi oss av Anderssons teorier om föreställda gemenskaper för att synliggöra detta.

3.1.3 Föreställda gemenskaper vilar på en dynamik

Andersson åskådliggör att nationalismen underbyggs av idéer om den föreställda gemenskapen. Nationalism handlar om projektet att bygga och konstruera nationen och syftar till att skapa en enhetlig stat (Hague, Harrop 2004 s.10). Genom synliga incitament och symboler kan en nationell gemenskap konstrueras och föreställas. Anderssons teori beskriver hur en upplevd bild och känsla av gemenskap ytterst skapar de föreställda gemenskaperna (Andersson 1991 s.145). Enligt Anderson är nationen en föreställd politisk gemenskap, som både är föreställd som suverän och naturligt avgränsad (Andersson 1991 s.6f). Nationen är föreställd och konstruerad därför att dess medlemmar varken möter eller hör talas om merparten av kollektivets medlemmar. Trots att det nationella kollektivet präglas av en anonymitet finns en föreställning om ett gemensamt och inbördes samband (Ibid). Nationen är föreställd som naturligt begränsad och kollektivets gränser avskiljs av andra nationsgränser, både i form av territoriella gränser men också genom synliga och upplevda symboler. Nationsgränserna är dock elastiska och det finns en dynamik i hur nationer begränsas och föreställs. I och med att samhället förändras, förändras även föreställningen om medborgarskapets inkluderande, samt hur gränserna ska vara konstruerade (Andersson 1991 s.7, 157). Samtidigt som nationer bygger på en föreställning och en konstruktion, ses ändå dessa gränsdragningar som naturligt avgränsade och erhåller en universell position inom det sociala och politiska livet. I den föreställda gemenskapen kan samtidigt ojämlikhet, diskriminering och exploatering uppstå (Andersson 1991 s.7). De föreställda gemenskaperna förverkligas genom en psykisk realisering. För att individerna i en gemenskap ska tro på samhörighet och solidaritet, krävs det att det skapas bilder och metaforer av samhörighet och gemenskap. Symboliska verktyg kan bl.a. vara en gemensam flagga, det offentliga språket, nationalsången, gemensamma helgdagar etc. (Andersson 1991 s.145).

Teorin kring föreställda gemenskaper påvisar att konstruktionen av nationen handlar om att skapa en bild och en känsla av en föreställd gemenskap som förenar individerna i ett nationellt kollektiv. Således kommer världen att delas upp genom olika föreställda gemenskaper (Andersson 1991 s.192, 197). I nationsbyggprojekt

skapas och synliggörs gränser och skiljelinjer, för att en avgränsad och föreställd gemenskap ska kunna bli verklighet.

3.1.4 Individer och kollektiv har olika positioner inom samhället

Yuval-Davis menar att det som förenar en gemenskap skapas i kontrast till något annat. Föreställningen av den upplevda nationella gemenskapen vilar på en skenhelighet, därför att de individer som skapar ett "vi" i den nationella gemenskapen är lika främmande som individerna som inte inkluderas. Samtidigt som den föreställda gemenskapen konstrueras, skapas även ett "vi" och "dem", samt bilden av "den andre" (Yuval-Davis 1997 s.23, 47). Yuval-Davis menar att kvinnan ofta har fått utgöra perceptionen av "den andre". Kvinnan har blivit exkluderad från den politiska sfärens kollektiva "vi" och betraktas som ett objekt istället för att erhålla en subjektiv position (Ibid.). "Den andre" utgör en gräns som delar upp olika föreställda gemenskaper och hjälper till att definiera och avgöra vad som ska inkluderas i det nationella kollektivet (Ibid.). Gränsdragningarna som vittnar om specifika kollektiv, samhällen och stater omkonstrueras ständigt, men individers och kollektivs identitet och är snarare påtvingade än frivilliga (Yuval-Davis 1997 s.91). Alla samhällen omfattas av kulturella traditioner, kollektiva minnen och bilden av "den andre" och denna konstruktion är både föränderlig och motsägelsefull (Yuval-Davis 1997 s.47). Detta tankesätt kommer vi att tillämpa på ursprungsbefolkningarna för att förstå hur ett exkluderande från den politiska sfärens "vi" och ett icke fullvärdigt medlemskap i det politiska kollektivet, har varit med att skapa ursprungsbefolkningarnas marginaliserade status och position i samhället.

Likt Marshall betraktar Yuval-Davis medborgarskapet bredare och mer djupgående än formella rättighet, som att t.ex. bära ett specifikt pass och erhålla rösträtt (Yuval-Davis 1997 s.24). Med hjälp av Marshalls definition av medborgarskapet, som ett fullvärdigt medlemskap i ett kollektiv (Marshall, Bottomore 1992 s.18), utvecklar Yuval-Davis Marshalls teori och beskriver medborgarskapet som en konstruktion som består av flera nivåer. Således kan en individ ingå som fullvärdig medlem i olika kollektiv, som bl.a. kan utformas utifrån lokala, etniska, statliga och transnationella gemenskaper (Yuval-Davis 1997 s.24, 91). Yuval-Davis utvecklar resonemanget med att påvisa att kvinnans medborgarskap ofta genomsyras av en dubbelnatur. Å ena sidan inkluderas hon i den generella kroppen av medlemskapet, å andra sidan innefattas det kvinnliga medlemskapet av regler, regleringar som riktar en specifik policy mot kvinnor (Ibid). Vidare belyser Yuval-Davis att individers medborgarskap i hög grad påverkas av faktorer som etnicitet, klass, sexualitet, och genus. Medborgarskapet ska betraktas både från ett individualistisk samt ett kollektivt perspektiv, som i

yttersta grad är med och påverkar konstruktionen och distributionen av de medborgerliga rättigheterna (Ibid.). Detta resonemang kommer vi att applicera på ursprungsbefolkningskollektiven.

Individer erhåller olika positioner och status inom det kollektiv de tillhör, på samma sätt har inte alla kollektiv heller en jämlik position gentemot staten (Yuval-Davis 1997 s.24, 91). Således är det angeläget att synliggöra hur, å ena sidan individer har olika positioner inom sitt respektive kollektiv, å andra sidan att kollektiv har olika status och förhållanden mot andra kollektiv och staten. Yuval-Davis menar att kollektiv konkurrerar om att tillförskansa sig en hegemonisk position i samhället. En hegemonisk position i samhället innebär oftast både inflytande, makt och ett tolkningsföreträde. Kollektiv som får ett stort inflytande över den statliga verksamheten och det civila samhället, kommer att erhålla en privilegerad position. Genom ett hegemoniskt tolkningsföreträde kan kollektivet normalisera sina egna kulturella och sociala konstruktioner, samtidigt som "andra" kollektiv får en underordnad position (Yuval-Davis 1997 s.44). Det hegemoniska kollektivets värderingar, normer och uppfattningar kommer således att påverka och ha stort inflytande över samhällets normsystem och även påverka medborgarskapets utformning. Vidare menar Yuval-Davis att medborgarskapets formella rättigheter förankras både i den sociala och politiska sfären. Politiska rättigheter kommer att förbli verkningslösa för de individer och kollektiv som inte kan tillförskansa sig sociala rättigheter (Yuval-Davis 1997 s.92). Detta resonemang tydliggör hur viktigt det är att medborgarskapets alla rättigheter och skyldigheter beaktas. Formella politiska rättigheter kan bli verkningslösa för de individer och kollektiv som inte kan ta del av sociala och civila rättigheter.

4 Analys

4.1 Medborgarskapets ojämlika struktur

För att kunna ge en nyanserad infallsvinkel om hur medborgarskapet innehåller utestängande mekanismer, är det viktigt att beakta medborgarskapets formella inkluderande, men även hur dess strukturella utformning innebär att individer och kollektiv påverkas på olika sätt. Vi menar att medborgarskapets struktur och utformning i nybyggerländer, har bidragit till ursprungsbefolkningarnas marginaliserade position i samhället. Medborgarskapet skapar utestängande mekanismer i det formella utformandet av vem som inkluderas, men trots att människor inkluderats i ett formellt medborgarskap kvarstår en ojämlik struktur. Vi menar att strukturen är diskriminerande därför att den är konstruerad efter ett normsystem som bygger på det hegemoniska nybyggarkollektivets värden, ideal och värderingar. Detta gör att medborgarskapet påverkar individer och kollektiv olika och ofta på ett diskriminerande sätt mot de kollektiv som inte erhåller en hegemonisk position och status i samhället (Yuval-Davis 1997 s.44).

Som tidigare nämnts i det teoretiska ramverket påvisar Marshall att medborgarskapet innefattas av tre olika grundläggande rättigheter, civila, politiska och sociala rättigheter (Marshall, Bottomore 1992 s.8f). Marshalls definiering av medborgarskapet inrymmer betraktandet av ett fullvärdigt medlemskap i en gemenskap, samt att individers och kollektivs utövning av medborgarskapet i hög grad påverkas av erhållen status (Marshall, Bottomore 1992 s.18). Att enbart fokusera på formella politiska rättigheter, som att t.ex. att bära ett visst lands pass eller ha möjligheten att rösta, en allt för ytlig och tunn beskrivelse av essensen av medborgarskapet. Alla delar av de medborgerliga rättigheterna måste beaktas. Vi menar givetvis att basala rättigheter som rör diskursen om vem som ska ingå i landets formella medborgarskap är en grundbult i diskussionen om medborgarskapet, men redan i denna definition uppstår ett utestängande av vilka som inte tillåts att delta i den nationella gemenskapens utformande. Med hjälp av teoretiska verktyg från Yuval-Davis kan medborgarskapets konstruktion och dynamik synliggöras, å ena sidan präglas individens medborgarskap av dess position och status inom det kollektiv hon eller han tillhör, å andra sidan erhåller kollektiv olika positioner gentemot varandra och staten (Yuval-Davis 1997 s.72f). Vidare menar Yuval-Davis att individers och kollektivs erhållna position och status påverkas av variabler som etnicitet, ras, klass, genus, språk, kultur och tradition etc. Medborgarskapet kommer således att erbjuda individer och kollektiv olika

förutsättningar för att kunna ta del av dess civila, politiska och sociala rättigheter och skyldigheter (Yuval-Davis 1997 s.72).

Alla gemenskaper och kollektiv vilar på en konstruktion och realiserar genom en föreställning om dess existens. För oss är Andersons resonemang betydelsefullt, därför att det ger oss en förståelse om hur medborgarskapet vilar på en konstruktion och dynamik. Med hjälp av Yuval-Davis kan vi vidga vårt ramverk till att förstå att konstruktionen och utformandet av medborgarskapet, i hög grad är påverkat och bestämt av de individer och kollektiv som erhåller en hegemonisk position och status inom samhället. Trots att de flesta ursprungsbefolkningar i dag har formella civila, politiska och sociala rättigheter, har stora delar av dessa etniska minoriteter svårt att ta del utav ett fullvärdigt medborgarskap. Vi argumenterar för att detta till stor del beror på att de flesta ursprungsbefolkningar lever i nybyggarsamhällen, där nybyggarkollektivets normsystem, värderingar, kultur och traditioner präglar medborgarskapet. Nybyggarsamhällena har konstruerats enligt ett europeiskt normsystem som har projicerats på de ursprungskollektiv, som lever inom det specifika territoriet (Stasilius, Yuval-Davis 1995 s.13). Vi menar att denna dominans genomsyrar och påverkar medborgarskapets utformning och har haft en inverkan på medborgarskapets civila, politiska och sociala rättigheter.

4.2 Medborgarskapet är präglat av hegemonin

4.2.1 Statlig kontroll skapar tolkningsföreträdere

Medborgarskapet är präglat av de normer, värden och värderingar som fått en dominerande och hegemonisk position i samhället. För att kunna påverka den samhälliga diskursen och erhålla en hegemonisk position, är det betydelsefullt att få kontrollen över staten (Yuval-Davis 1997 s.80). Således inskaffas möjlighet att påverka den politiska agendan. Samtidigt utgör även staten ett viktigt verktyg för att det hegemoniska kollektivet ska kunna utöva social dominans och normsättande i samhället. Kampen och konkurrensen om att få en inflytelserik ställning, handlar om att kollektiv och dess drivande aktörer vill erhålla en hegemonisk position och tolkningsföreträdere (Yuval-Davis 1997 s.44). Genom tolkningsföreträdet kan kollektivet påverka dagordningen, den dominerande diskursen och på så vis tillförskansa sig makt och inflytande (Yuval-Davis 1997 s.80).

Staten är en viktig och central faktor i diskussionen om medborgarskapet. Inte enbart därför att medborgarskapet är ett statligt medlemskap (Hague, Harrop 2004 s 11), utan också för att staten vilar på den essentiella politiska makten och är ett vitalt instrument för social dominans (Grugel 2002 s.68,). Staten är en universell

norm som föddes och konstruerades i Europa. Staten blev sedan exporterad ut i världen av kolonialstaterna och de europeiska staterna kom att skapa en global ordning som användes som ett medel för att erövra, handla, sprida religiös omvändelse och diplomati (Hague, Harrop s.21). Det är viktigt att ha i åtanke att staten består av aktörer med intressen och att statens institutioner och regelverk präglas av samhällets maktbalans. Maktrelationerna i samhället påverkar statens utformning och också hur medlemskapet till staten ska vara utformat (Grugel 2002 s.70f). Genom bl.a. den representativa demokratin legitimerar och befäster den dominerande gruppen en hegemonisk position inom samhället. Alla stater har en kapacitet för att utöva tvång och våld inom ett specifikt och avgränsat territorium och det är bl.a. därför de statliga institutionerna kan framtvunga en anpassning av statens policy bland människorna i territoriet (Grugel 2002 s.68). Den statliga makten begränsas av konstitutionen och i denna definieras medborgarskapets rättigheter och skyldigheter. Alla demokratiska stater ska ha länkar som representerar underordnade sociala grupper i samhället (Grugel 2002 s.69). Ur detta perspektiv väcks tankeställaren om stater som t.ex. Australien Nya Zeeland varit demokratier innan slutet av 1960-talet, då ursprungsbefolkningarna först fick ett formellt medborgarskap.

4.2.2 Nationalismen skapar utestängande mekanismer

Begreppet nationalstat kan appliceras på de länder där en nationalitet har en politisk och/eller numerär dominerande position (Hague, Harrop 2004 s.11) I många av de nybyggarsamhällen som ursprungsbefolkningarna lever i, har nationsbyggarprojektet skapat ett tillstånd där staten ofta har en nära relation till nationen. Medborgarskapet präglas därför av det dominerande nationella kollektivets idéer och värden samt dess syn på den specifika nationens utformning. I medborgarskapets utformning skapas en ojämlig och diskriminerande struktur bl.a. därför att medborgarskapet syftar till att konstruera en gemensam politisk identitet som grundar sig på språk, traditioner, myter etc. (Fernandez 2005 s.56). Vi menar att detta har varit en bidragande orsak till att ursprungsbefolkningarna fått en underordnad position inom nybyggarsamhället.

Yuval-Davis menar att en nationalstat innefattar en komplett överensstämmelse mellan nationens gränser och de statliga gränserna (1997 s.11). Vi menar att denna konstruktion är diskriminerande, eftersom det alltid kommer att leva människor i specifika stater som inte inkluderas och blir en fullvärdig medlem i det dominerande nationella kollektivet. Nationalism och nationsbyggande syftar till att skapa en homogen och enhetlig stat, med andra ord en nationalstat som bygger på konstruktionen av en frammanipulerad nationalkänsla (Anderson 1991 s.145). Nationalismen är ett dynamiskt fenomen och den nationalistiska diskursen

utvecklas och omskapas ständigt. Utvecklingen sker genom att olika grupper konkurrerar om den hegemoniska maktpositionen, där bl.a. politiska regimer, ekonomiska förutsättningar och sociala strukturer är viktiga faktorer till att förändring sker (Andersson 1991 s.157, Yuval Davis 1997 s.4). Med förändringarna i nationalismen och nationsbyggarprojekten, har statens förda policy mot ursprungsbefolkningarna också förändrats. Angeläget att understryka är att i byggandet av en nation och konstruerandet av nationalistiska projekt, skapas ofta en naturalisering av ett kollektivs hegemoniska position. Därmed kan kollektivets idéer om hur det nationella projektet ska utformas, överföras som universella tankegångar till både aktiviteten i staten och civila samhället (Yuval-Davis 1997 s.11).

Inom nationalstaten finns det således individer och kollektiv som inte anses erhålla ett fullvärdigt medlemskap, samtidigt som individerna och kollektiven själva inte heller betraktar sig som medlemmar i den hegemoniska nationalstatliga gemenskapen. Det finns medlemmar i nationella kollektiv som aldrig haft en stat och även nationer som är delade mellan flera stater (Yuval-Davis 1997 s.11). Många ursprungsbefolkningar kan placeras i dessa kategorier. Några exempel på resonemanget är samerna på Nordkalotten, aboriginerna i Australien och grönländarna i det danska Riksfällerskabet. Det finns skäl att tro att många samer på Nordkalotten betraktar sig som ett nationellt kollektiv som är delad mellan staterna Sverige, Norge, Finland och Ryssland. På liknande sätt finns det skäl att tveka på att aboriginerna i Australien ser sig som fullvärdiga medlemmar av den hegemoniska australiska nationen, eller om grönlänningarna betraktar sig som medlemmar av det danska nationella kollektivet. Många gånger utgör ursprungsbefolkningarna egna nationella gemenskaper, som lever inom ett annat och mer dominerande nationellt kollektivs gränser. Ursprungsbefolkningarna kan därför ses som kollektiv som med de europeiska nybyggarna blev bestulna på sin självständighet.

4.2.3 Maktrelationer på statlig nivå påverkar sociala relationer

Genom att medborgarskapet är ett begrepp som inkluderar civila, politiska och sociala rättigheter, anser vi att det kan vara fruktbart att betrakta förhållandet mellan det privata och det offentliga. Yuval-Davis menar att i den moderna välfärdsstaten finns det inte någon social sfär som är skyddad från en statlig intervention och att de gränser som skapas mellan det privata och offentliga är en aktiv och övervägd politisk handling (Yuval-Davis 1997 s.80). Politiska maktrelationer existerar således i varje social sfär, vilket innebär att maktrelationer även opererar i privata sociala relationer. Att ha kontroll över staten är ett

primärpolitiskt mål, därför att utövningen av individuella och kollektiva rättigheter är bundet till staten och dess institutioner (Ibid.). Utifrån dessa teoretiska ståndpunkter anser vi att det är intressant att rikta fokus mot ursprungsbefolkningens marginaliserade position i samhället. Om banden mellan det privata och offentliga är nära sammanknutna och att de maktrelationer som skapas i kampen om att dominera statsapparaten både opererar horisontellt och vertikalt. Då finns det anledning att problematisera om den utestängande statliga medborgarpolicyn som riktades mot ursprungsbefolkningar ända till slutet av 1960-talet, även har fått genomslag på övriga områden i samhället. Vi menar att det finns skäl att tro att ett marginaliserande och en underordnad position och status i den politiska domänen, även kommer att påverka sociala relationer på ett individuellt och kollektivt plan.

Slutet av 1960-talet var den period som utgjorde startskottet för policyförändring för flertalet av världens ursprungsbefolkningar. Innan denna tidsperiod hade många ursprungsbefolkningar utestängts från ett formellt medborgarskap och generellt sett hade de olika ursprungsbefolkningskollektiven en mycket marginaliserad position inom nybyggarnationerna. Genom att ursprungsbefolkningarna exkluderades från många av de medborgerliga rättigheterna och den politiska gemenskapen, har dessa kollektiv även marginaliserats i att få inflytande på diskursen i samhället. Att utestängas från samhällets politiska liv ger sociala marginaliserande följder och när väl ursprungsbefolkningarna inkluderades i det formella medborgarskapet eller åtgärder mot den tydliga marginaliseringen vidtogs, hade dessa kollektiv redan erhållit en stark social marginaliserad position inom samhället. Vi menar att den sociala marginaliseringen i sin tur har spätt på ursprungsbefolkningarnas svårigheter, att ta del av medborgarskapets olika rättigheter samt att aktivt påverka diskursen i samhället.

Trots att ursprungsbefolkningarna inkluderats i det formella medborgarskapet och att nybyggarsamhällena uppmärksammat deras marginaliserade position, har marginaliseringen och de sociala problemen kvarstått. Vi menar att detta bl.a. beror på att ursprungsbefolkningarna lever inom samhällen som byggts upp på en europeisk hegemoni som dominerat och kontrollerat de normer, värden, värderingar, kultur och tradition som samhället vilar på.. Medborgarskapets struktur kan därför ses som diskriminerande eftersom det grundar sig på det hegemoniska kollektivets värden. I många fall har detta missgynnat ursprungsbefolkningen och ställt dem utanför ett fullvärdigt medlemskap i det nationella kollektivet. Ursprungsbefolkningar har fått erfara hur deras värden, normer, kultur etc. fått en underordnad status och position i den hegemoniska diskurs som funnits i nybyggarsamhällena. Ursprungsbefolkningen har ingått i det civila samhället men inte inkluderats fullt ut i den nationella gemenskapen.

Yuval-Davis menar att kvinnan ofta har tvingats att bära bördan av representation genom konstruktionen av en symbolisk bärare av kollektivets identitet och heder, både personligt och för kollektivet (Yuval-Davis 1997 s.45).

Även detta resonemang om den påtvingade identiteten anser vi kan appliceras på tankegången om ursprungsbefolkningars marginaliserade position i samhället. Den sociala marginaliseringen och många av de problem som ursprungsbefolkningarna brottas med, kan komma att ses som något naturaliserat och inte som ett resultat av ett exkluderande och utestängande. Yuval-Davis analys om kvinnors påtvingande identitet väcker tankar hos oss om att även ursprungsbefolkningar kanske också kan bli en påtvingad bärare av symboler och identiteter, som verkar likt en självuppfyllande profetia. Det maktlösa och marginaliserade tillstånd som uppstår i ursprungsbefolkningarnas utanförskap i det nationella kollektivet, kan även ha präglat betraktelsesättet inom det egna kollektivet. Om ursprungsbefolkningen själva ser sig själva som andra klassens medborgare, finns det stor risk att deras marginaliserade position i samhället kvarstår och att individer tvingas in i en kategorisering som är förknippad med en underordnad social position i samhället. Vi menar att denna påtvingade position kan komma att påverka personens möjligheter att ta del av medborgarskapets rättigheter.

4.3 ”Den andre”, en orsak till marginalisering

Skapandet av en nationell identitet sker genom en föreställd bild om en politisk gemenskap (Anderson 1991 s.6). I vårt ramverk har vi presenterat hur en föreställd bild av en nationell identitet och känsla av gemenskap bl.a. skapas och upprätthålls genom olika symboler som vittnar om kollektivets gränser. Ett nationellt projekt formas genom att kollektivets kultur och traditioner ges en specifik skildring och kollektivets gränser konstrueras genom symboler, som är nära sammanlänkade med specifika kulturella koder. Utmärkande klädsel, uppförande och en mer detaljrik utarbetning av t.ex. sedvänjor, religion, litteratur, formgivning, konst och språk signalerar individen om vilket kollektiv denne tillhör (Yuval-Davis 1997 s.23). I det nationella projektet konstrueras symboler och signalement som vittnar om det egna kollektivets gränser och som samtidigt skapar skiljelinjer mot andra kollektiv. Därmed kan människor lära att identifiera det egna specifika kollektivets medlemmar och samtidigt urskilja vilka individer, som inte innefattas av medlemskapet (Ibid.). Vi menar därför, att synliga skiljelinjer präglar medborgarskapet och påminner individer om att alla inte tillhör det dominerande nationella kollektivet.

Myten om ett gemensamt etniskt ursprung är en av grundpelarna inom nationalistiska projekt. De flesta nybyggarsamhällen delar dock inte ett gemensamt ursprung och förflutet. Därför har myten om ett gemensamt öde och betonandet av en gemensam framtid, varit ytterst viktiga faktorer till hur nybyggarsamhällen lyckats att skapa en bild av en föreställd gemenskap (Stasiulis, Yuval-Davis 1995

s.19). Yuval-Davis påpekar att gemenskaper och konstruktionen av ett "vi" alltid skapas i förhållande till ett "dem". Detta resonemang överför vi på ursprungsbefolkningarna, som vi menar har fått utgöra "den andre". Detta är ett fruktbart begrepp som beskriver grupper och individer som inte anses inkluderas i ett specifikt kollektivs gemenskap. Det finns många olika typer av "den andre" och under olika kontexter och nationsbyggarprojekt kan kollektivets gränser inkludera vissa typer av "den andre", medan andra kategorier exkluderas (Ibid). Vi vill betona att på vilket sätt "den andre" definieras, både är dynamiskt och fyllt av motsättningar. Med hjälp av kulturella särdrag och symboler som vittnar om specifika traditioner, konstrueras skiljelinjer som skapar och realiserar föreställda gränser mellan olika kollektiv. De föreställda gemenskaperna resulterar i att världen delas upp i ett "vi" och "dem" (Ibid.).

Yuval-Davis menar att kvinnan ofta har fått utgöra en form av "den andre". Kvinnan har blivit exkluderad från den politiska sfärens kollektiva "vi" och betraktas som ett objekt istället för att erhålla en subjektiv position (Yuval-Davis 1997 s.47). Detta tankesätt vill vi tillämpa på ursprungsbefolkningarna för att förstå hur ett exkluderande från den politiska sfärens "vi" och ett fullvärdigt medlemskap i det politiska kollektivet, har varit med att skapa ursprungsbefolkningarnas marginaliserade status och position i samhället. Vi menar att innan ursprungsbefolkningarna inkluderades i det formella medborgarskapet, utgjorde dessa kollektiv en tydlig och distinkt form av "den andre" som både exkluderades från den politiska sfären, men också marginaliserades till att betraktas som ett objekt. Trots att ursprungsbefolkningarna idag inkluderas i det formella medborgarskapet, har ursprungsbefolkningarna fortsatt att utgöra bilden av "den andre". Ursprungsbefolkningskollektiven fungerar fortfarande som en skiljelinje mellan "vi" och "dem" och som en motpol till det hegemoniska nationella kollektivet. En anledning till detta är att den etnicitet och nationalitet som får en hegemonisk position i samhället, också kommer att bli normskapande och diktera villkoren för vad som betraktas som den "naturliga" sociala och kulturella konstruktionen (Yuval-Davis 1997 s.44). Etnicitet är en betydelsefull faktor som i hög grad påverkar individer och kollektivs statliga medborgarskap. Detta synliggör dynamiken och konstruktionen i medborgarskapet, därför att etnicitet handlar om socialt konstruerade identiteter, med bilden av "den andre" som avvikande (Ibid.). Den nationella föreställningen och de etniska projekten skapas genom ett gemensamt språk, religion, kultur som skapar en bild som medlemmar kan identifiera sig med och ger en känsla av samhörighet. Både den individuella och kollektiva identiteten formas av specifika och avgränsade kulturella skildringar. Dessa syftar till att realisera det som individen uppfattar som något kollektivt gemensamt, respektive vad som skiljer individen från kollektiv som inte utgörs av det egna. Identitetsskildringen står i ett nära förhållande till den politiska processen, där en specifik policy ofta legitimeras genom den kulturella identiteten (Yuval-Davis 1997 s.43).

4.4 Minoriteter och demokrati

4.4.1 Problematiskt att erkänna minoriteter i nationsbygganden

Nybyggarländer har haft svårt att erkänna och tilldela ursprungsbefolkningen rättigheter (Yuval-Davis 1997 s.76). Det har visats sig svårt att erkänna ursprungsbefolkningen under nybyggarsamhällets nationsbyggande. Nationalstaten skapas och konstrueras genom att en frammanipulerad nationalkänsla lyckas att etableras i samhället. Att erkänna och acceptera minoriteter under nationsbyggande är därför problematiskt, eftersom det skulle betyda att olika signaler sänds ut. Ofta skapar ursprungskollektiven en komplex situation, där det inom samma territorium existerar två nationella kollektiv, som båda har krav på självständighet och suveränitet. Det dominerande nationella nybyggarkollektivet kontrollerar staten medan ursprungsbefolkningskollektivet vill etablera ett suveränt statslöst samhälle inom territoriet (Ibid.). Många nybyggarkollektiv har inte delat ett gemensamt ursprung och förflutet. När dessa kollektiv skapat ett nationsbyggarprojekt har myten av ett gemensamt öde och betonandet av ett framtidsperspektiv, varit ytterst viktiga faktorer till hur nybyggarsamhällena, lyckats att skapa en föreställd gemenskap (Yuval-Davis 1997 s.19). Vi vill belysa att denna föreställda gemenskap skapats med hjälp av motpoler, som bl.a. ursprungsbefolkningen fått utgöra. Acceptansen mot minoriteter och ursprungsbefolkningarna är dock större i dag än vid första världskrigets slut och historien är präglad av vågor av nationalistiska strömningar, kontra tankegångar som betonat acceptans för minoriteters rättigheter. Olika tidsandan har betonat olika projekt och policy som t.ex. nations byggande, självständighet, eller regions utvecklande och identitetsuppbyggande. Som tidigare nämnts förpassades många av världens ursprungsbefolkningar till en statslös position i nybyggarsamhällena. De har stått utanför många formella rättigheter och har haft svårigheter att påverka både den politiska diskursen samt deras egen status och position i samhället. Under 1960-talet utvecklades internationella institutioner och regimer, som fört in frågor om mänskliga rättigheter på den politiska agendan och på så vis har inte enbart det dominerande kollektivet haft en total och fullständig kontroll på konstruktionen av medborgarskapet (Yuval-Davis 1997 s.91). På så vis har frågor som rör ursprungsbefolkningarnas rättigheter och deras marginaliserade position i samhället uppmärksammats alltmer och utvecklats till globala kulturpolitiska frågor. Detta har i sin tur haft inflytelse på att många ursprungsbefolkningar erhållit ett formellt medborgarskap och kunde därmed sluta att leva som statslösa och exkluderade från medborgarskapets rättigheter.

4.4.1 Aktivt/passivt medborgarskap i konsoliderade demokratier

Idag lever ursprungsbefolkningarna i de europeiska nybyggarsamhällena under ett formellt statligt medlemskap. Dessa stater anses också vara konsoliderade demokratier. I dessa länder har en nationell enhetlighet etablerats, vilket exempelvis tar sig i uttryck genom att landets gränser är befästa samt att språk och tillhörighet anses vara avklarat. Demokrati handlar om att det råder en harmoni om de demokratiska spelreglerna och när demokratin ska internaliseras i samhället, uppstår i de flesta fall alltid en instabil tillväjningsperiod (Grugel 2002 s.36, 90). Vi tror att erkännande och acceptans mot ursprungsbefolkningarna också kan sammanfalla med att landets enhetlighet och demokratins konsoliderande befästs. Ursprungsbefolkningarna har under 1960-talet inte längre ansetts utgöra ett hot mot nybyggarkollektivets dominerande position och status inom samhället. Då olika kollektivs maktpositioner har ansetts vara avklarade och nybyggarkollektivets hegemoniska position i fråga om språk, normer, värderingar, kultur befästs, har således en större acceptans för minoriteter vuxit fram. För att kunna synliggöra diskriminerande strukturer i medborgarskapet, är det viktigt att problematisera och uppmärksamma individers och kollektivs medborgarskap utifrån ett aktivt/passivt deltagande. Som tidigare uppmärksammats räknas många av de länder, där ursprungsbefolkningarna utgör en minoritet, till konsoliderade demokratier. Trots att dessa länder ses som aktiva demokratiska samhällen existerar olika skikt i befolkningen som är betydligt passivare än den gängse medborgaren. Det finns grupper i konsoliderade demokratier, som är så marginaliserade och/eller alienerade att de är oförmögna att utöva sina formella rättigheter (Yuval-Davis 1997 s.84f). Många ursprungsbefolkningar har en låg status och en marginaliserad position i samhället, som gjort det svårt för individerna i dessa kollektiv att aktivt ta del av medborgarskapets rättigheter och skyldigheter. Ett passivt och marginaliserat medborgarskap innebär i praktiken att kollektivet och dess individer inte omfattas av ett fullvärdigt medborgarskap. För de individer som omfattas av ett passivt medborgarskap och därigenom subjektiveras är medborgarskapets kvalitet och innehåll betydligt annorlunda, än för de medborgare som aktivt kan ta del av medborgarskapets rättigheter (Ibid). Det aktiva/passiva medborgarskapet bör dock inte endast betraktas utifrån en formell konstitution, utan vi menar att det är angeläget att uppmärksamma att det finns nivåskalor av passivitet/aktivitet i varje samhälle.

5 Slutdiskussion

Ursprungsbefolkningarnas marginaliserade position i nybyggarsamhällena var det fenomen som satte igång vår tankeverksamhet och uppsatsskrivande. För att få en förståelse för ursprungsbefolkningarnas marginalisering och sociala problem, utvecklades vår problemformulering till en kritisk diskussion om medborgarskapet. Vi har försökt att synliggöra hur utestängande mekanismer skapats i medborgarskapets struktur. Vi valde att ge medborgarskapet en central position, eftersom det i det formella statliga medlemskapet definieras vilka individer och kollektiv som inkluderas/exkluderas i en politisk gemenskap. Många ursprungsbefolkningar lever i nybyggarsamhällena som har skapat ett tillstånd där stat och nation har ett nära förhållande. Därmed kommer medborgarskapet att präglas av det hegemoniska nationella kollektivets värderingar samt dess syn på den specifika nationens utformning.

Fram till 1960-talets slut förde nybyggarländerna en både tydlig och synlig diskriminerande policy gentemot ursprungsbefolkningarna, exempelvis genom att många ursprungsbefolkningar inte inkluderades i medborgarskapet. I vår kritiska diskussion har vi försökt kasta ljus över, att politiska maktrelationer existerar i varje social sfär och att maktrelationer opererar i privata sociala relationer. Därför kommer ursprungsbefolkningarnas marginaliserade och underordnade position och status i den politiska domänen, även att påverka individers och kollektivs sociala position i samhället. Att utestängas från samhällets politiska liv ger sociala marginaliserande följder. Positiva förändringar medförde att åtgärder mot den tydliga marginaliseringen vidtogs och att ursprungsbefolkningarna fick ett medborgarskap. Trots ett inkluderande i det formella medborgarskapet, har ursprungsbefolkningarna dock haft svårigheter att ta del utav dessa rättigheter. I vår uppsats har vi försökt synliggöra att det formella medborgarskapet vilar på utestängande mekanismer, därför att det grundar sig på ett normsystem som dikterats av det hegemoniska kollektivets normer, värden, värderingar, kultur och tradition etc. Därutöver präglas individers och kollektivs status och position av variabler som etnicitet, genus, klass, religion, ursprung, ålder etc. I många fall har detta missgynnat ursprungsbefolkningarna och ställt dem utanför ett fullvärdigt medlemskap i det nationella kollektivet. De har fått erfara hur deras värden, normer, kultur etc. fått en underordnad status och position inom nybyggarsamhällena. Den sociala marginaliseringen har i sin tur bidragit ytterligare till att ursprungsbefolkningarna har haft svårt att ta del av medborgarskapets civila, politiska och sociala rättigheter.

Vi hoppas att vår kritiska diskussion om medborgarskapet, har kunnat ge en infallsvinkel till att begrepp som stat, nation och kollektiv är konstruktioner som

vilar på en dynamik, vilket också har påverkat medborgarskapets utformning. Vi har velat belysa hur det hegemoniska nybyggarkollektivets värderingar, ytterst har påverkat dessa konstruktioner och hur denna dominans därmed har påverkat individer och kollektiv som lever inom dessa gränser. Givetvis är vi medvetna om att marginaliseringen och de sociala problemen bland ursprungsbefolkningarna, inte enbart kan förklaras utifrån konstruktionen av medborgarskapets ojämlika och diskriminerande struktur. Vi hoppas dock att vårt bidrag kan ge en ökad förståelse för hur sociala problem bland ursprungsbefolkningar bör ses som något konstruktivistiskt snarare än essensialistiskt.

6 Referenslista

- Anderson, Benedict, 1991. *Imagined communities*. New York:Versos
- Fernandez, Christian, 2005. *Medborgarskap efter nationalstaten*. Göteborg: Intellecta Docysus
- Grugel, Jean, 2002. *Democratization*. New York: Palgrave McMillian
- Hague, Rod - Harrop, Martin 2004. *Comparative Government and politics*. New York: Palgrave McMillian
- Marshall, Th, Tim, Bottomore. *Citizenship and social class*. London: Pluto Press
- Ratcliffe, Peter, 1994. *Race and ethnicity & nation*. London: UCL Press limited
- Stasiulis, Daiva – Yuval Davis, Nira. 1995. *Unsettling Settler Societies*. London: SAGE publications Ltd
- Yuval-Davis, Nira, 1997. *Gender and nation*. London: SAGE publications Ltd

6.1 Internet

Nationalencyklopedins hemsida, 2005

(http://www.svet.lu.se/links/www_links.html NE.se, 05.11.25,

Dahl, Göran, *Canada, Sociala förhållanden*

Frandsen, Karl- Erik, *Grönland, Statsskick och politik*

Karlsson, Lena - Nordlöf-Lagerkranz, Ulla, *Nya Zeeland, Statsskick och politik*

Ovesen, Jan, *Canada, Etnografi*

Palmberg, Mai, *Sydafrika, Statsskick och politik*

Riemenschneider, Enid, *Grönland, Sociala förhållanden*

Sellström, Tor, *Sydafrika, Sociala förhållanden*

Svanberg, Ingvar, *Sverige, Etniska minoriteter*

Samer, *Samiska institutioner*, 05.11.25

Ursprungsbefolkning, 05.11.25

